maandag
10
december
2018

NAS netwerkdag | Utrecht

Nationale klimaatadaptatie strategie

Introductie

Franc van der Steen

Hoofd afdeling Klimaatadaptatie en Bestuur
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Een decennium klimaatadaptatiebeleid in Nederland

- **2018** Bestuursakkoord klimaatadaptatie
  Congres Hittestress
  Publicatie Uitvoeringsprogramma NAS
- **2017** Publicatie Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
  Start uitvoering acties NAS
- **2016** Publicatie Nationale klimaatadaptatiestrategie
- **2015** PBL en Kennis voor Klimaat leggen basis voor Nationale klimaatadaptatiestrategie.
- **2014** Vaststelling van de Deltabeslissingen
- **2013** Kabinet stelt Klimaatagenda op
- **2012** Algemene Rekenkamer adviseert klimaatadaptatie breed op te pakken
- **2011**
- **2010** Start Delta programma
- **2009**
- **2008**
- **2007** Eerste klimaatadaptatiestrategie voor Nederland

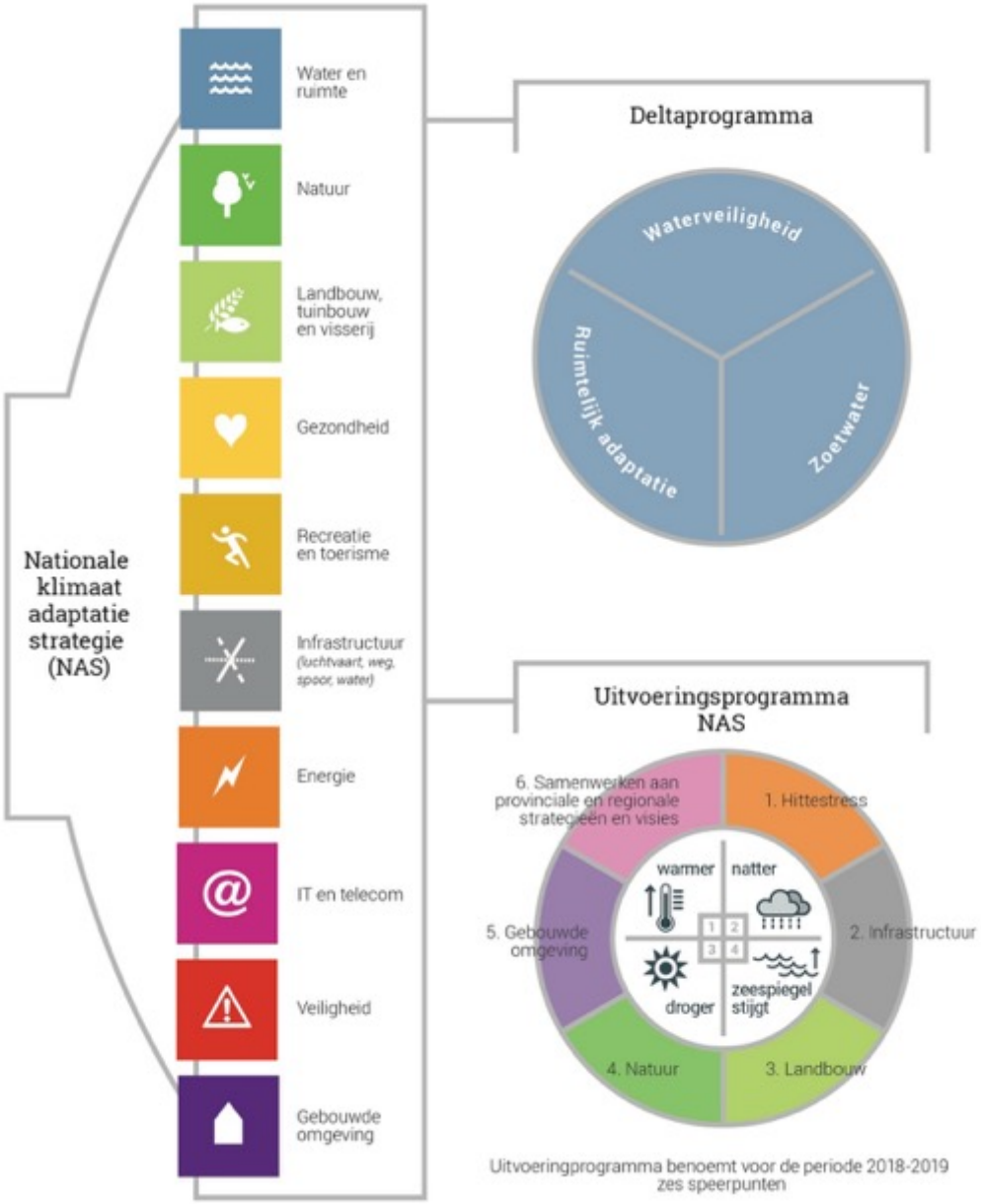
Nationale klimaat adaptatie strategie (NAS)
Water en ruimte
Natuur
Landbouw, tuinbouw en visserij
Gezondheid
Recreatie en toerisme
Infrastructuur (luchtvaart, weg, spoor, water)
Energie
IT en telecom
Veiligheid
Gebouwde omgeving
Deltaprogramma
Waterveiligheid
Ruimtelijk adaptatie
Zoetwater
Uitvoeringsprogramma NAS
1. Hittestress
2. Infrastructuur
3. Landbouw
4. Natuur
5. Gebouwde omgeving
6. Samenwerken aan provinciale en regionale strategieën en visies
warmer
natter
droger
zeespiegel stijgt
Uitvoeringprogramma benoemt voor de periode 2018-2019 zes speerpunten

Uitvoeringsprogramma NAS: waar staan we?

Stef Meijs

Programma-manager NAS, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Inhoud

- Terugblik
- 2018
- Waar staan we met uitvoering UP NAS?
- Plannen 2019

NAS-Werkatelier 1 sept 2016

Congres Hittestress 25 juni 2018

Grote opkomst op het Congres Hittestress

Cora van Nieuwenhuizen: “Hitte is een sluipmoordenaar”.

Jan Terlouw: “Samen kunnen we ontzettend veel”.

2018: Wateroverlast

Hagelschade

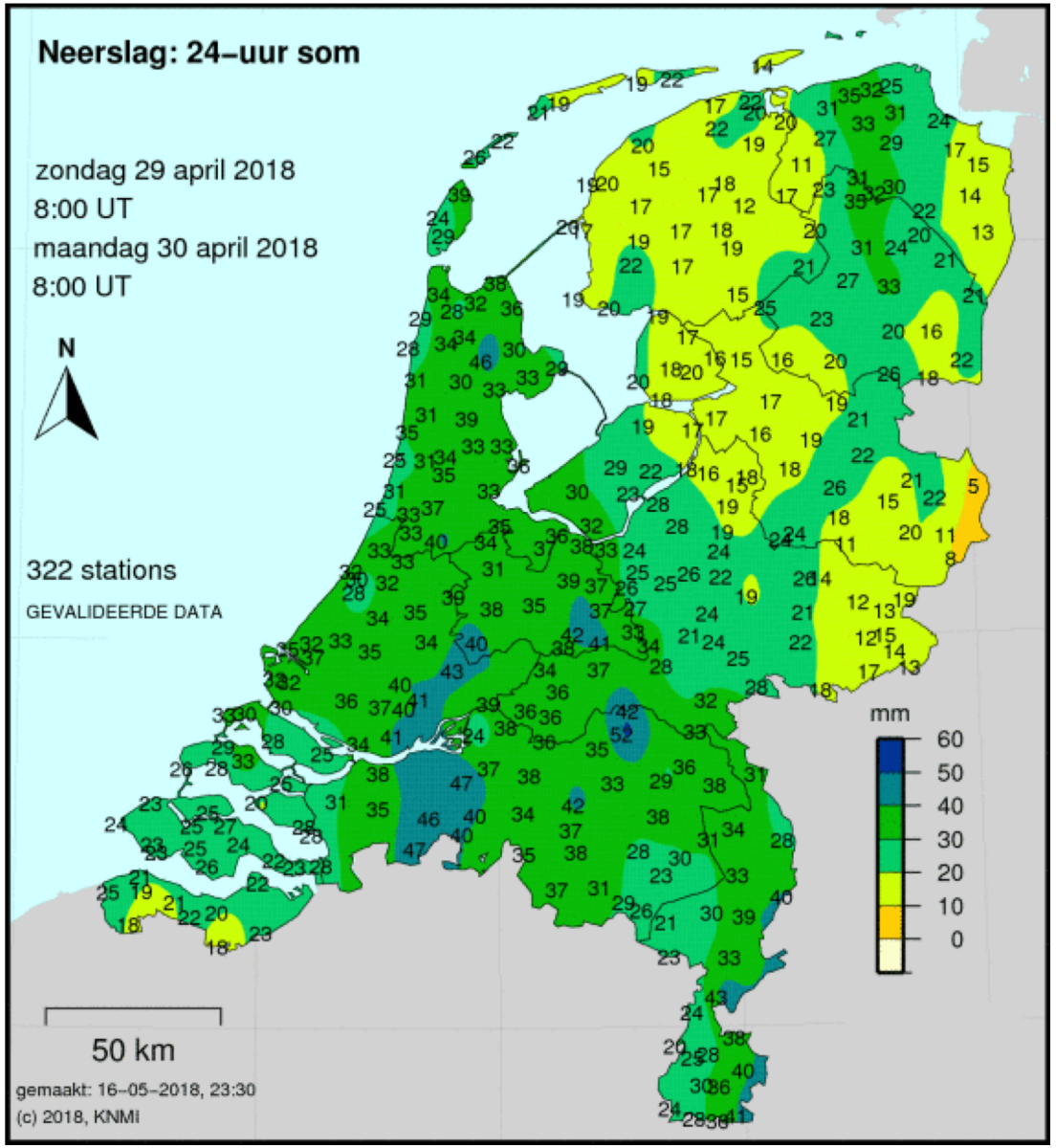
Neerslag: 24-uur som
zondag 29 april 2018
8:00 UT
maandag 30 april 2018
8:00 UT
N
322 stations
GEVALIDEERDE DATA
mm
60
50
40
30
20
10
0
50 km
gemaakt: 16-05-2018, 23:30
(c) 2018, KNMI

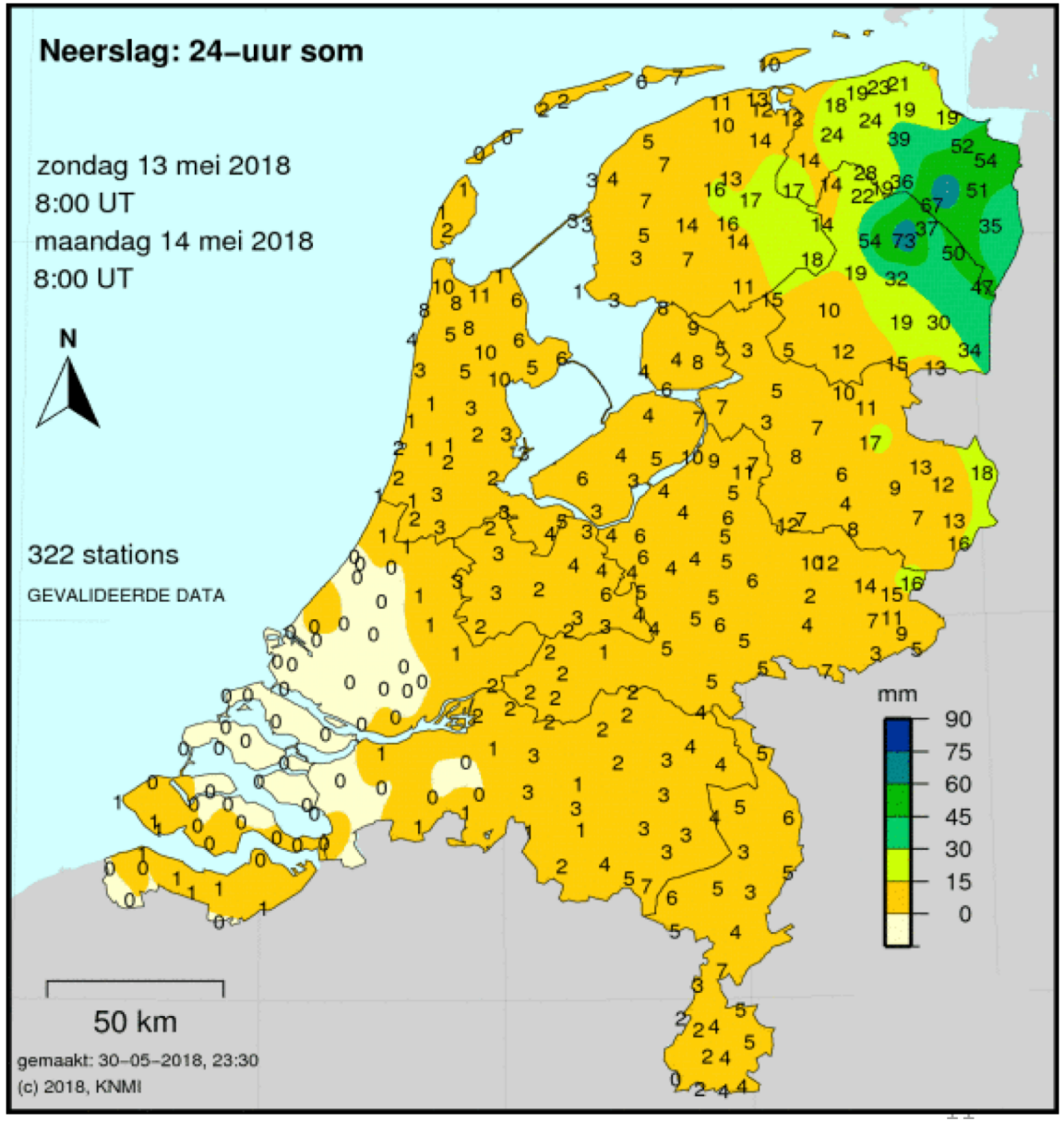
Neerslag: 24-uur som
zondag 13 mei 2018
8:00 UT
maandag 14 mei 2018
8:00 UT
N
322 stations
GEVALIDEERDE DATA
mm
90
75
60
45
30
15
0
50 km
gemaakt: 30-05-2018, 23:30
(c) 2018, KNMI

Droogte

Hitte

2018: hitte

Bron: NOS.nl, 2 december 2018

...EN MEER HITTEGOLVEN

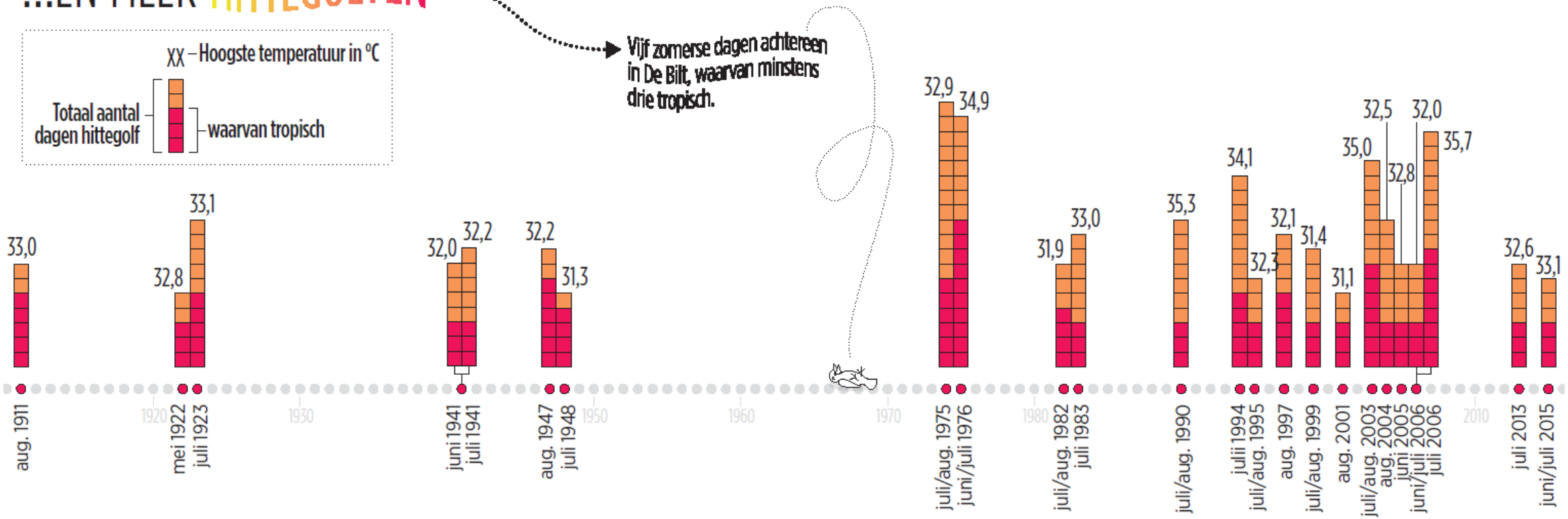

5 September 2018: Amsterdam ontsnapt aan een ramp

Vergelijk Kopenhagen op 2 juli 2011:
150 mm in 2 uur

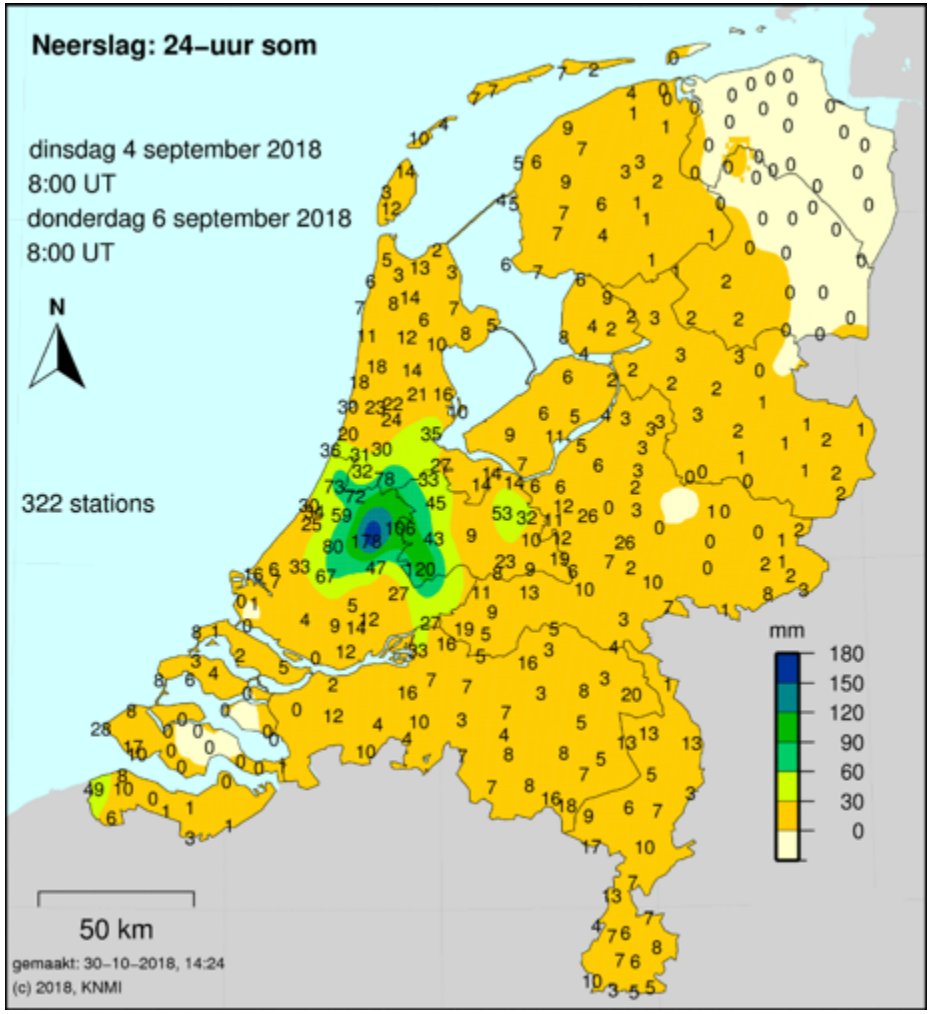

Tot welke effecten heeft dat geleid:

Mogelijk lagere waterdruk door hoog verbruik door extreme hitte

chadelijke UV-straling
s dan ooit tevoren

kleinere appels en pere

AANVOER BOUWGRONDSTOFFEN IN HET GEDING DOOR LAGE WATERSTANDEN IN DE RIJN

in tegen smeltend as

blauwalg in zwemwater neem toe

Maisoogst fors lager door droge zomer

genadeklap zijn voor
ra en fauna

Actualiteit: urgentie neemt met de dag toe

VN slaat opnieuw alarm: ‘klimaatinspanningen moeten verdrievoudigd’ AD, 27 november 2018

Artsen noemen klimaatverandering grootste gevaar voor wereldgezondheid NU.nl, 29 november 2018

Wetenschappers: Globale uitstoot CO2 stijgt voor tweede jaar op rij NU.nl, 5 december 2018

Waar staan we met het UP NAS: de aanpak

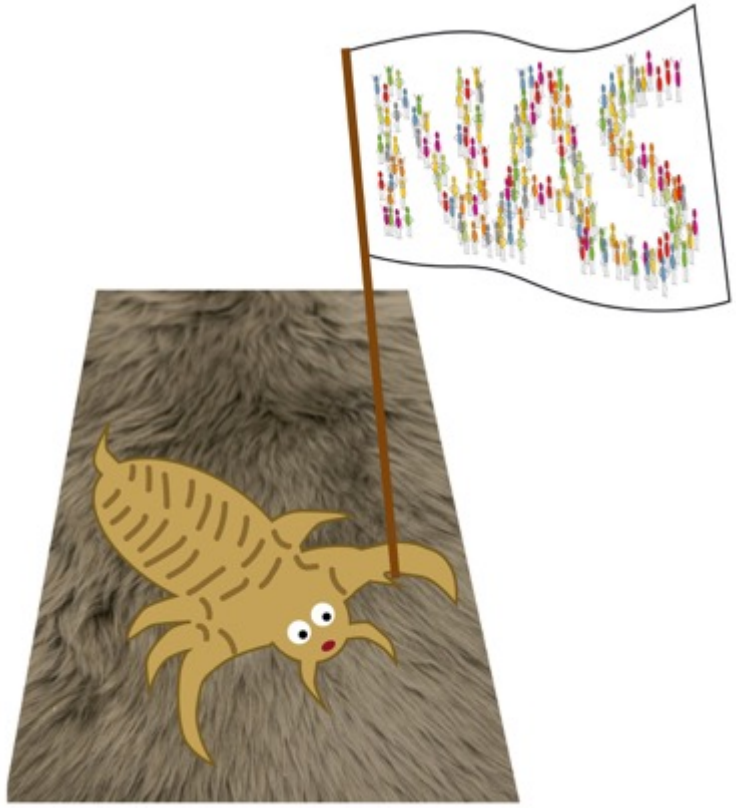

Initiëren

↓

Faciliteren

↓

Coördineren

Prio's bepaald door:

- Ontwikkelingsfase
- Breedte onderwerp
- Energie/ambitie
- Eigenaarschap

Urgente effecten van klimaatverandering, zoals benoemd in de NAS

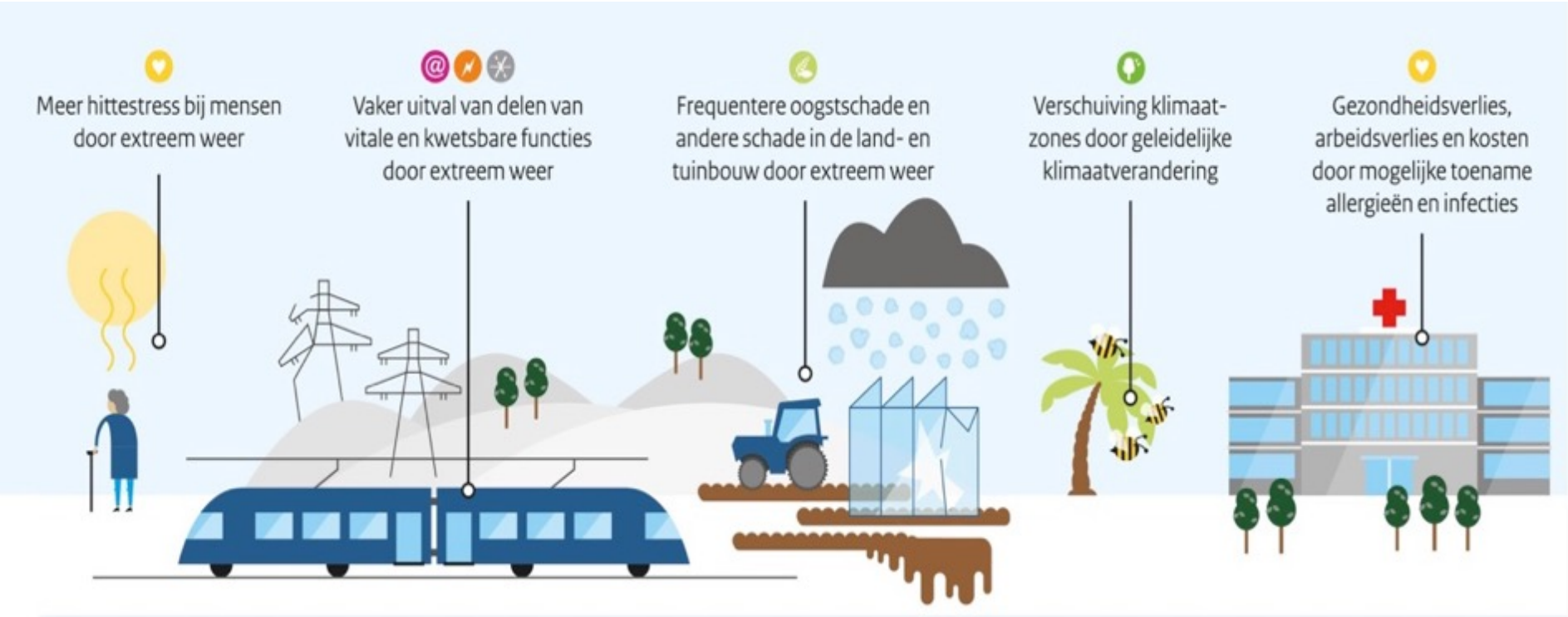

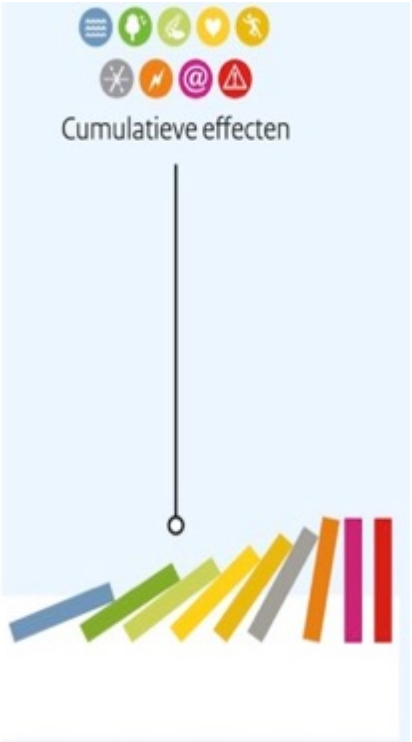

UP NAS: De prioriteiten (gebaseerd op urgente risico’s NAS)

Speerpunten

- Hittestress
- Natuur
- Landbouw
- Gebouwde omgeving
- Infra
- Regionale strategieën

Overige prioriteiten

- Kennisaanpak (NWO/NWA)
- LIFE-IP
- Standaardisering
- Uitbouw sectorpagina’s kennisportaal

Hittestress

- Drie pijlers:
  - Zorg voor kwetsbare mensen en situaties (primair NAS speerpunt 1)
  - Aanpassing, beheer, onderhoud gebouwen (primair NAS speerpunt 5, gebouwde omgeving)
  - Ruimtelijke inrichting (primair DPRA)

- Acties:

  Agenda hittestress:
  - Handreiking lokale hitteplannen
  - Nationaal zonkrachtplan
  - Koppeling met gezondheids- en sociale programma's zoals WMO en programma VWS 1 tegen eenzaamheid

Gebouwde Omgeving (samen met DPRA)

NIEUW
Gebouwde omgeving

- Voorbereiding proces Adaptatiedialoog olv BZK
- Voortzetting onderzoek klimaatbestendige rijksgebouwen
- Contracten/aanbesteding
- Regelgeving (kansen en belemmeringen)
- Beeldverhalen typologieën woonwijken KA en andere opgaven
- Samenwerking met grote agenda's en transities: gasloze wijkenaanpak, regionale energiestrategieën, woon/bouwagenda
- Wooncorporaties

Landbouw

Inspelen op wisselende weersomstandigheden is onderdeel van het ambacht van de boer en de tuinder. Klimaatverandering is dan ook voor veel boeren en tuinders geen reden voor grote onrust. Wel leeft het besef dat de land- en tuinbouwsector zich moet voorbereiden op de steeds vaker optredende extreme weersomstandigheden. Het is primair aan de agrariërs zelf om maatregelen te treffen en keuzes te maken over het omgaan met risico's.

De NAS geeft een overzicht van de effecten van klimaatverandering voor de verschillende sectoren in Nederland, waaronder de landbouw. Via een bollenschema worden de effecten van klimaatverandering voor de sector landbouw in beeld gebracht. Als één van de urgent aan te pakken klimaateffecten benoemt de NAS de *Frequentere oogstschade en andere schade in de land- en tuinbouw door extreem weer.*

Wat verandert er?

De landbouw krijgt op verschillende manieren te maken met klimaatverandering. Sommige veranderingen zijn positief, andere zijn negatief; sommige effecten zijn heel direct, en andere indirect. Een voorbeeld van een direct, positief effect is dat hogere temperaturen en CO_2-concentraties de gewasgroei bevorderen. Diezelfde hogere temperaturen zullen voor vee juist vaker gaan zorgen voor hittestress, zowel in de wei als in de stallen.

De toenemende kans op extreem weer zal vaker leiden tot hagelschade en wateroverlast, maar ook langere periodes van droogte met directe gevolgen voor gewasopbrengsten en/of kwaliteitsverlies van het product. Daarnaast kunnen productiemiddelen zoals kassen en stallen, beschadigd raken.

Gewasgroei zal ook vaker komen te lijden onder langere droge periodes in het voorjaar, terwijl de nattere zomers een hoger risico op ziektes en plagen met zich meebrengen.

Wat kunnen boeren doen?

Mensen, en dus ook boeren en tuinders, komen pas in actie als zij weten wat er aan de hand is en wat zij er aan kunnen doen. De trits weten-willen-kunnen-werken is ook hier van toepassing.

Boeren passen hun bedrijfsvoering aan. Velen doen dat nu al, bijvoorbeeld door (lokale) aanpassing van de grondwaterstand en vaker beregenen tegen droogte. Ander voorbeelden zijn het plaatsen van hagelnetten tegen hagelschade en het afsluiten van verzekeringen tegen storm- en hagelschade en intense neerslag. Naarmate de klimaatverandering doorzet is te verwachten dat waterschappen vaker een beregeningsverbod opleggen en verzekeringsmaatschappijen het toenemend aantal schadegevallen vertalen in hogere premies of strengere voorwaarden. Lees verder in het rapport 'Open teelten en klimaatadaptatie in relatie tot de financiële weerbaarheid' (pdf, 1.7 MB).

Contactpersoon

Team NAS
nas@minienm.nl

Deze pagina kwam tot stand met medewerking van WenR

Bollenschema

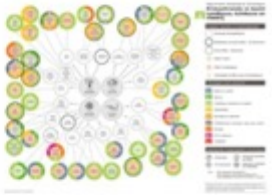

Ga naar het bollenschema Landbouw

Nieuws landbouw

Boerenbedrijf beter weerbaar maken tegen weersextremen - 23 november 2018

€ 5,7 mln naar gen-onderzoek voor klimaatbestendige sla - 16

NAS tijdlijn 2019

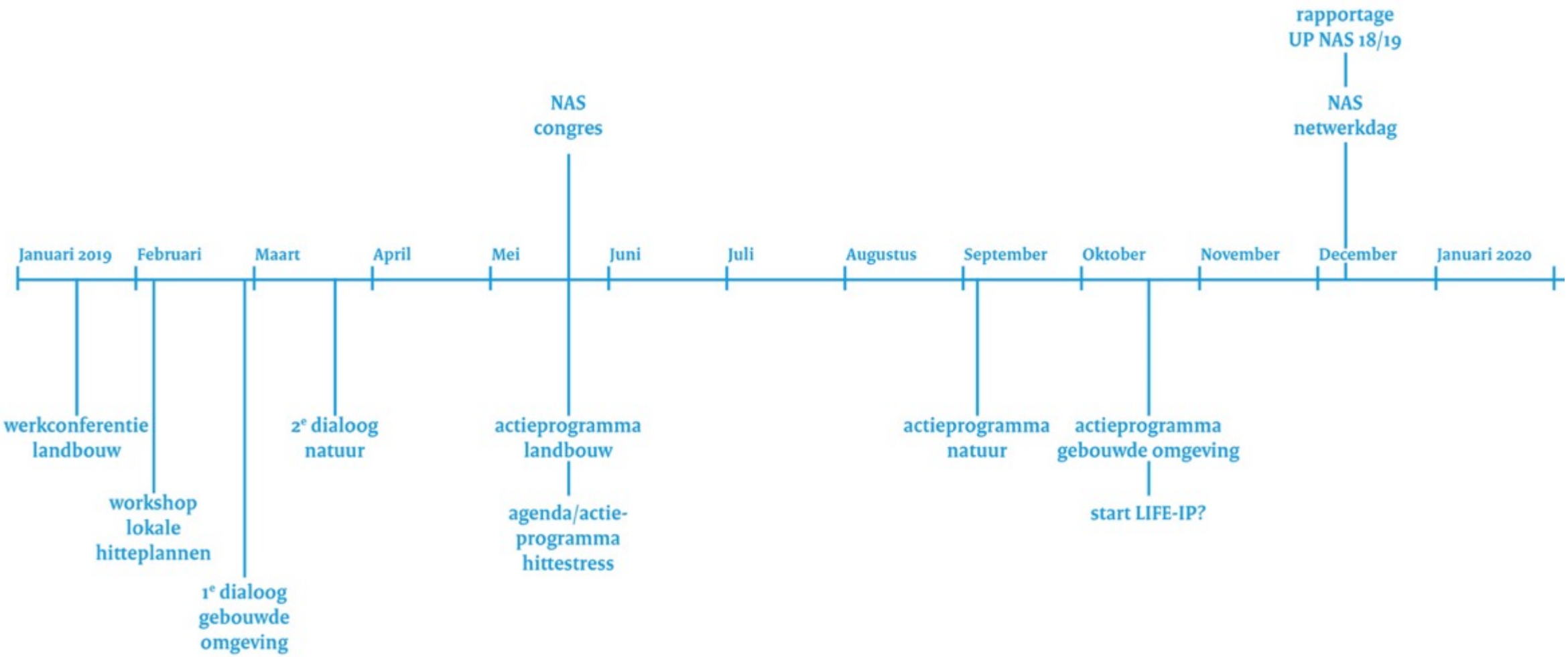

Afsluitend

- Keuze van sessies bepaald door de actualiteit
- Karakter is zeer verschillend
- Halen en brengen
- Bedoeld ter ondersteuning van lopende trajecten en processen
- De NAS als netwerkorganisatie

NAS 3e WERKATELIER

Tijdens lunch en pauze: informatietafels

- Samen Klimaatbestendig → Maarten Verkerk
- Klimaat adaptieve landbouw → Sabine Pronk
- Natuur en klimaat adaptatie → Erin Schoute
- Ontwikkeling Kennisagenda → Hilde Westera
- NAS-adaptatietool → Paul van Hemert

maandag
10
december
2018
NAS netwerkdag | Utrecht
Nationale
klimaatadaptatie
strategie